

Iveta Zentková • Elena Hošková • Martin Richter

MIKROEKONÓMIA

Nitra 2024

Názov: Mikroekonómia

Autori: doc. Ing. Iveta ZENTKOVÁ, CSc. (11,47 AH)
Ústav ekonomiky a manažmentu
Slovenská poľnohospodárska univerzita v Nitre

Ing. Elena HOŠKOVÁ, PhD. (6,75 AH)
Ústav ekonomiky a manažmentu
Slovenská poľnohospodárska univerzita v Nitre

Ing. Martin RICHTER, PhD. (6,12 AH)
Ústav ekonomiky a manažmentu
Slovenská poľnohospodárska univerzita v Nitre

Recenzenti: prof. Ing. Ladislav Kabát, CSc.
Vysoká škola ekonómie a manažmentu v Bratislave

prof. Dr. Ing. Libor Grega
Mendelova univerzita v Brně

Schválila rektorka Slovenskej poľnohospodárskej univerzity v Nitre dňa 9. 11. 2022
ako vysokoškolskú učebnicu pre študentov SPU v Nitre.

ISBN 978-80-552-2541-8

SPU
Slovenská
poľnohospodárska
univerzita v Nitre

Obsah

Pár slov na úvod	11
Časť I – Princípy fungovania trhu tovarov a služieb	13
1 Úvod do ekonómie	14
1.1 Konflikt zdrojov a potrieb	15
1.2 Trhy, trhové subjekty a tok ekonomických aktivít.....	16
2 Nástroje ekonomickej analýzy.....	19
2.1 Graf ako základný nástroj analýzy.....	19
2.2 Sklon priamky.....	20
2.3 Sklon krivky.....	22
2.4 Marginálna veličina a priemerná veličina.....	24
2.5 Ďalšie metódy používané na riešenie ekonomických problémov	26
3 Dopyt, ponuka a trhová rovnováha.....	27
3.1 Dopyt po tovaroch a službách.....	28
3.1.1 Determinanty dopytu	29
3.1.2 Krivka dopytu.....	30
3.1.3 Rovnica dopytu	31
3.1.4 Cenová elasticita dopytu.....	33
3.1.5 Vzťah dopyt – cenová elasticita dopytu – spotrebiteľské výdavky	34
3.1.6 Trhový dopyt	36
3.1.7 Efekt módy a efekt snobskej spotreby	38
3.2 Ponuka tovarov a služieb.....	41
3.2.1 Determinanty ponuky	41
3.2.2 Krivka ponuky	42
3.2.3 Rovnica ponuky.....	44
3.2.4 Cenová elasticita ponuky	45
3.3 Trhová rovnováha	45
4 Mikroekonomická politika štátu	48
4.1 Spotrebná daň.....	48
4.2 Dotácia	53

4.2.1 Výrobná dotácia	53
4.2.2 Spotrebná dotácia	55
4.3 Dovočná licencia	57
4.4 Priama cenová regulácia	59
5 Blahobytné efekty mikroekonomickej politiky štátu	61
5.1 Spotrebiteľský prebytok a prebytok výrobcu	61
5.1.1 Spotrebiteľský prebytok	61
5.1.2 Prebytok výrobcu	63
5.2 Blahobytné efekty nepriamych daní	64
5.2.1 Blahobytné efekty spotrebnej dane	65
5.2.2 Blahobytné efekty dane z pridanej hodnoty	66
5.2.3 Vplyv elasticity na rozdelenie daňového bremena medzi spotrebiteľa a výrobcu	68
5.3 Blahobytné efekty výrobnej dotácie	69
5.3.1 Blahobytné efekty výrobnej dotácie, keď je dopyt saturovaný domácou ponukou	70
5.3.2 Blahobytné efekty výrobnej dotácie, keď dopyt nie je plne saturovaný domácou ponukou	71
5.4 Blahobytné efekty dovoznej licencie	73
5.5 Blahobytné efekty priamej cenovej regulácie	74
5.6 Blahobytné efekty cla	75
5.7 Blahobytné efekty exportnej dotácie	77
6 Krivka dopytu s konštantnou elasticitou	79
Zhrnutie časti I	82
Dôležité pojmy	83
Časť II – Správanie sa spotrebiteľa a formovanie dopytu na trhu tovarov a služieb	85
7 Užitočnosť, rozpočtové obmedzenie a optimum spotrebiteľa	86
7.1 Teória užitočnosti	87
7.1.1 Meranie užitočnosti	88
7.1.2 Indiferenčné krivky	92
7.1.3 Vlastnosti indifferenčných kriviek	94
7.1.4 Sklon indifferenčných kriviek	96
7.2 Rozpočtové obmedzenie spotrebiteľa	97
7.2.1 Vplyv zmeny príjmu spotrebiteľa na líniu rozpočtu	100

7.2.2	Vplyv zmeny ceny na líniu rozpočtu.....	100
7.3	Optimum spotrebiteľa.....	101
7.3.1	Optimum spotrebiteľa cestou maximalizácie užitočnosti – – Marshallova koncepcia.....	101
7.3.2	Optimum spotrebiteľa cestou minimalizácie výdajov – – Hicksova koncepcia.....	105
8	Formovanie dopytu.....	107
8.1	Vplyv zmeny vlastnej ceny tovaru na dopyt	107
8.1.1	Cenová spotrebná krivka	108
8.1.2	Odvodenie krivky dopytu	110
8.2	Vplyv zmeny príjmu spotrebiteľa na dopyt	114
8.2.1	Príjmová spotrebná krivka.....	114
8.2.2	Engelova krivka	115
8.2.3	Engelova výdavková krivka.....	118
8.2.4	Príjmová elasticita dopytu	120
8.2.5	Príjmová spotrebná krivka a dopyt	121
8.3	Vplyv zmeny ceny ostatných tovarov na dopyt	124
8.3.1	Tovary X a Y sú substitúty	124
8.3.2	Tovary X a Y sú komplementy	127
8.3.3	Tovary X a Y nie sú ani substitúty ani komplementy.....	130
8.3.4	Elasticita substitúcie tovarov	131
8.3.5	Křížová cenová elasticita dopytu.....	131
9	Substitučný a príjmový efekt zmeny ceny	133
9.1	Hicksova koncepcia príjmového a substitučného efektu	136
9.2	Slutského koncepcia príjmového a substitučného efektu	140
10	Indexy životných nákladov.....	142
10.1	Divisia index.....	142
10.2	Laspeyresov index a Paascheho index	144
11	Medzičasový model spotrebiteľského výberu	149
11.1	Medzičasový model s dvomi obdobiami.....	149
11.1.1	Spotrebiteľ je veriteľ.....	150
11.1.2	Spotrebiteľ je dlžník.....	152
11.2	Časová preferencia	154
11.3	Medzičasové optimum spotrebiteľa	155
Zhrnutie časti II		157
Dôležité pojmy.....		158

Časť III – Produkcia a náklady firmy.....	161
12 Teória produkcie	162
12.1 Produkcia v krátkom období	164
12.1.1 Priemerný produkt	166
12.1.2 Marginálny produkt.....	168
12.1.3 Vzťah medzi priemerným a marginálnym produktom.....	169
12.1.4 Optimalizácia variabilného výrobného faktora	171
12.2 Produkcia v dlhom období	172
12.2.1 Substitúcia výrobných faktorov	172
12.2.2 Výnosy z rozsahu	180
12.2.3 Nákladové obmedzenie firmy	185
12.2.4 Optimálna kombinácia výrobných faktorov	187
12.2.5 Cesta expanzie firmy	192
13 Teória nákladov.....	195
13.1 Náklady v krátkom období.....	196
13.1.1 Celkové náklady.....	196
13.1.2 Priemerné náklady.....	197
13.1.3 Marginálne náklady	201
13.2 Náklady v dlhom období.....	205
13.2.1 Dlhodobé celkové náklady	205
13.2.2 Dlhodobé priemerné náklady	206
13.2.3 Dlhodobé marginálne náklady.....	207
13.2.4 Vplyv zmeny ceny výrobných faktorov na dlhodobé náklady.....	209
14 Vzťah medzi krátkym a dlhým obdobím vo výrobe	212
14.1 Vzťah medzi krátkodobou a dlhodobou produkčnou funkciou	212
14.2 Vzťah medzi krátkodobými a dlhodobými nákladmi	215
Zhrnutie časti III.....	221
Dôležité pojmy.....	222
Časť IV – Rozhodovanie firmy v rôznych podmienkach trhu tovarov a služieb a trhu výrobných faktorov.....	223
15 Rozhodovanie firmy na trhu tovarov a služieb v podmienkach dokonalej konkurencie	230
15.1 Rozhodovanie dokonale konkurenčnej firmy v krátkom období.....	231
15.1.1 Dopyt po produkte dokonale konkurenčnej firmy.....	231
15.1.2 Maximalizácia zisku dokonale konkurenčnej firmy v krátkom období	232

15.1.3	Ponuka dokonale konkurenčnej firmy v krátkom období.....	236
15.1.4	Prebytok výrobcu a zisk.....	238
15.1.5	Ponuka dokonale konkurenčného odvetvia v krátkom období	240
15.2	Rozhodovanie dokonale konkurenčnej firmy v dlhom období	242
15.2.1	Optimálna produkcia dokonale konkurenčnej firmy v dlhom období...	242
15.2.2	Ponuka dokonale konkurenčnej firmy v dlhom období.....	244
15.2.3	Ponuka dokonale konkurenčného odvetvia v dlhom období	246
15.2.4	Cenová elasticita trhovej ponuky v dlhom období	249
16	Rozhodovanie firmy na trhu tovarov a služieb v podmienkach monopolu ...	250
16.1	Prirodzený monopol.....	251
16.2	Dopyt, celkové tržby a marginálne tržby monopolu	254
16.3	Maximalizácia zisku monopolu v krátkom období	257
16.4	Krivka ponuky monopolu.....	261
16.5	Rovnováha monopolu v dlhom období.....	262
16.6	Neefektívnosť monopolu.....	263
16.7	Cenová diskriminácia	266
16.7.1	Cenová diskriminácia prvého stupňa	266
16.7.2	Cenová diskriminácia druhého stupňa.....	268
16.7.3	Cenová diskriminácia tretieho stupňa	269
16.8	Monopson	273
17	Rozhodovanie firmy na trhu tovarov a služieb v podmienkach monopolnej konkurencie	278
17.1	Optimálna produkcia firmy v monopolnej konkurencii v krátkom období.....	280
17.2	Optimálna produkcia firmy v monopolnej konkurencii v dlhom období.....	281
17.3	Rozhodovanie firmy v monopolnej konkurencii – Chamberlinov model.....	284
17.3.1	Optimálna produkcia firmy v podmienkach monopolnej konkurencie v krátkom a dlhom období – Chamberlinov model	284
17.3.2	Kritika Chamberlinovho modelu.....	288
18	Rozhodovanie firmy na trhu tovarov a služieb v podmienkach oligopolu	289
18.1	Množstevný vodca – Stackelbergov model.....	293
18.2	Cenový vodca – oligopol s dominantnou firmou.....	298
18.3	Simultánne stanovenie množstva – Cournotov model.....	301
18.4	Simultánne stanovenie ceny – Bertrandov model.....	304
18.5	Model so zalomenou krivkou dopytu – Sweezyho model	304
18.6	Koluzívny oligopol.....	307
18.7	Porovnanie modelov oligopolu.....	313

19 Rozhodovanie firmy na trhoch výrobných faktorov	316
19.1 Rozhodovanie firmy na dokonale konkurenčnom trhu výrobných faktorov a dokonale konkurenčnom trhu tovarov a služieb	318
19.1.1 Optimum firmy na dokonale konkurenčnom trhu výrobných faktorov ..	318
19.1.2 Rovnováha na dokonale konkurenčnom trhu výrobných faktorov	333
19.2 Rozhodovanie firmy na dokonale konkurenčnom trhu výrobných faktorov a nedokonale konkurenčnom trhu tovarov a služieb	338
19.3 Rozhodovanie firmy na nedokonale konkurenčnom trhu výrobných faktorov a dokonale konkurenčnom trhu tovarov a služieb	341
19.3.1 Monopsonická sila na trhu výrobných faktorov	341
19.3.2 Monopolná sila na trhu výrobných faktorov	343
19.3.3 Bilaterálny monopol na trhu práce	346
19.4 Rozhodovanie firmy na nedokonale konkurenčnom trhu výrobných faktorov a nedokonale konkurenčnom trhu tovarov a služieb	347
Zhrnutie časti IV	350
Dôležité pojmy	352
Časť V – Efektívnosť a zlyhanie trhu	355
20 Efektívnosť a všeobecná ekonomická rovnováha	356
20.1 Efektívnosť vo výmene	358
20.1.1 Edgeworthov diagram	358
20.1.2 Kontrakčná krivka	361
20.2 Efektívnosť vo výrobe	362
20.2.1 Alokácia výrobných faktorov vo firme	363
20.2.2 Alokácia výrobných faktorov medzi firmy	368
20.3 Efektívnosť vo výrobe a v spotrebe	370
20.3.1 Zmena ekonomickej rovnováhy	373
21 Zlyhanie trhu	379
21.1 Obmedzenie konkurencie	380
21.1.1 Monopolná sila	380
21.1.2 Vplyv štátu na trh	382
21.1.3 Teória druhej najlepšej voľby	382
21.2 Verejné statky	384
21.2.1 Efektívne množstvo verejného statku	385
21.3 Externality	388
21.4 Asymetrická informácia	392

Obsah

21.4.1 Morálny hazard.....	392
21.4.2 Nepriaznivý výber	392
Zhrnutie časti V	393
Dôležité pojmy.....	394
Literatúra.....	395

Pár slov na úvod

Milý čitateľ,

ďakujeme, že si z akéhokoľvek dôvodu otvoril túto učebnicu mikroekonómie. Je to dôkaz toho, že Ťa niečo zaujalo. Možno obálka, možno mená autorov, možno obsah, možno nič z toho, len sa jednoducho potrebuješ pripraviť na skúšku a hľadáš vhodnú literatúru. Obsahom učebnice, ktorú práve držíš v rukách, sú základné, klasicky prezentované témy mikroekonomickej teórie. Pre lepšie pochopenie diskutovaných tém a ľahšiu orientáciu v zákonitostiach ekonomických javov sú v učebnici používané jednoduché matematické formulácie a grafické znázornenia. Zdatný čitateľ môže nadobudnúť dojem, že niektoré témy sú zbytočne podrobne vysvetľované a matematicky odvodzované. K tomuto prístupu nás však inšpirovali dlhoročné skúsenosti s výučbou predmetu mikroekonómia. Veríme, že väčšina čitateľov tento prístup ocení. Našou ambíciou bolo vytvoriť študijný materiál, ktorý reflektuje potreby študentov mikroekonómie na rôznych stupňoch štúdia a ktorý vytvorí primeraný základ pre tak potrebnú diskusiu rôznych ekonomických javov a procesov prebiehajúcich v spoločnosti. Pri spracovávaní učebnice sme študovali a použili printové a elektronické zdroje uvedené v zozname použitej literatúry. Avšak zdroje, o ktoré sme sa najviac opierali, považujeme za potrebné spomenúť aj na tomto mieste. Ide o učebnicu Základy ekonómie od I. Zentkovej, Mikroekonómie od J. Soukupovej, Intermediate Microeconomics od J. H. Variana a o elektronický zdroj Policonomics.

Tvorbu tejto učebnice sme vnímali ako nádherný tvorivý proces naplnený neustálym mentálnym kontaktom s budúcimi čitateľmi. Je potrebné zdôrazniť, že významný vplyv na konečný výsledok mali naši študenti, ktorí predmet mikroekonómia, na ktoromkoľvek stupni štúdia, absolvovali. Často sme diskutovali ich vnímanie predmetu mikroekonómia, formuláciu otázok na prednáškach a cvičeniach, ktorá nám ukázala, čomu pri výklade venovať zvýšenú pozornosť a v neposlednom rade sme sa opierali o vzácne informácie získané z úprimných osobných spovedí študentov súvisiacich s absolvovaním predmetu. Sme presvedčení, že tento náš príspevok do existujúcej rozsiahlej kolekcie učebníc mikroekonómie môže byť, tak ako aj iné učebnice, odrazovým mostíkom pre hľadanie ľudstvu a jednotlivcovi priateľskejších podmienok existencie vo všetkých sférach života na našej krásnej planéte Zem.

Želáme Ti, milý čitateľ, veľa zdravia a radosti zo života. Naším malým-veľkým
snom je, aby štúdium mikroekonómie nebolo len nepríjemnou povinnou jazdou, ale
aby sa stalo bránou do multidimenzionálneho sveta poznania.

V mene krásnych a vzácných bytostí autorského kolektívu s láskou a úctou

Iveta Zentková

Názov: Mikroekonómia
Autori: Iveta Zentková, Elena Hošková, Martin Richter
Vydavateľ: Slovenská poľnohospodárska univerzita v Nitre
Vydanie: prvé
Rok vydania: 2024
Počet strán: 396
Náklad: 1 000 ks
Redakčná úprava: Ľubica Ďuďáková, Hana Šmehilová, Katarína Drábiková
Grafická úprava: Martin Lopusný
Ilustr. na obálke: Anetta Hošková
Tlač: Vydavateľstvo SPU v Nitre
AH – VH: 24,34 – 24,83

ISBN 978-80-552-2541-8

Táto publikácia bola vytlačená na ekologickom papieri.

